

příloha

4

ústřední dům
lidové
umělecké
tvorivosti

Praha 1968

Rakovnická vánoční hra

z konce 17.století se zachovala v rukopise v městském archivu v Rakovníce. Jejím jádrem je spor mezi pastýři a králem, komu patří Ježíšek. Hra je lidového charakteru a skladatel stál na straně chudých.

Pro vánoční obchůzku ve školách, žákovských domovech, pro besedy v knihovnách atd. byla vyňata nejpodstatnější část hry, a to v nepatrném zkrácení. Obchůzkový charakter si vyžádal prolog, který rakovnická hra nemá. Byl v naší úpravě přikomponován převzetím několika počátečních veršů z Komedie o svatě panně Dorotě, která je rovněž z druhé poloviny 17.století. Obě hry jsou otištěny v Hrabákově Lidovém dramatu pobělohorském /Československý spisovatel, Praha 1951/.

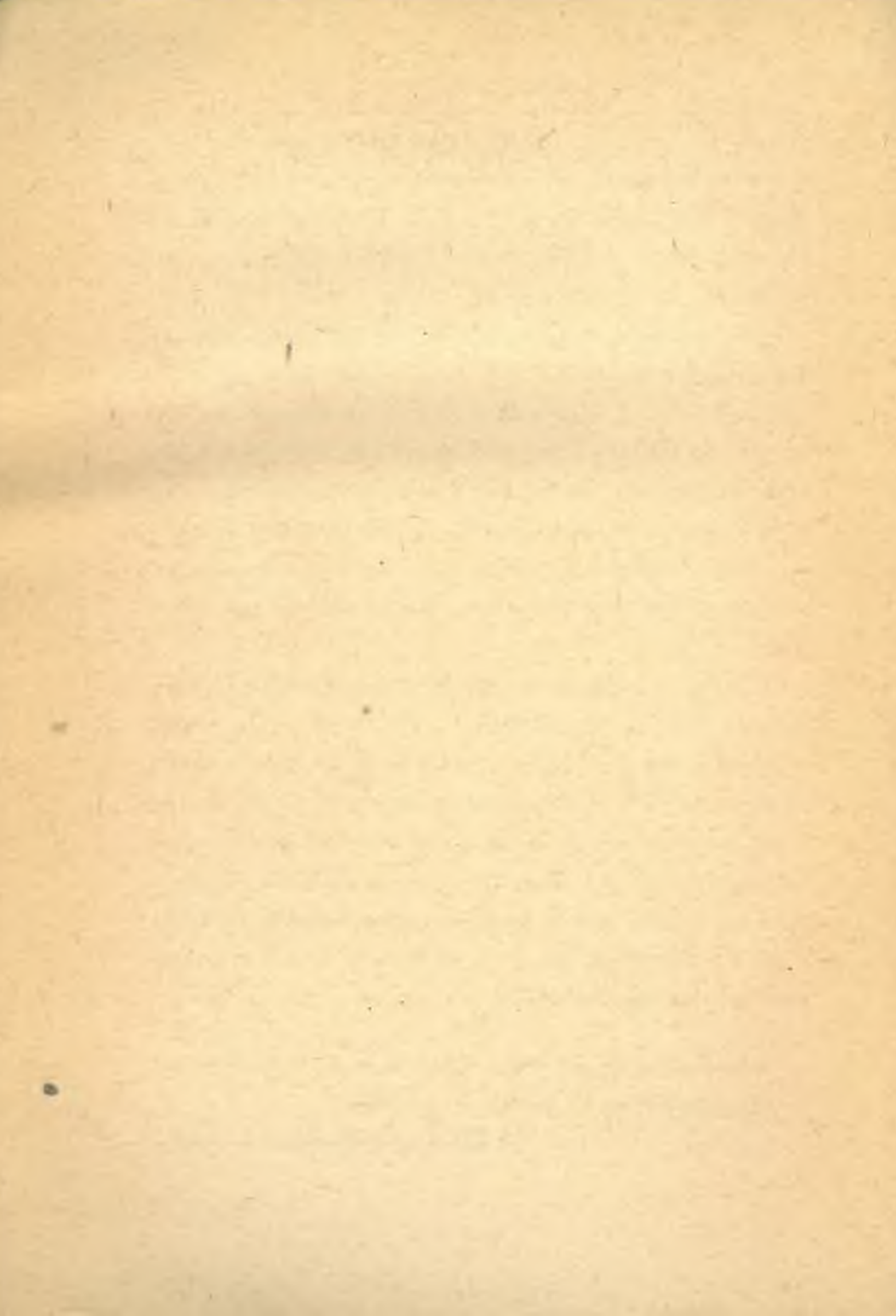
Z textu je zřejmé, že některé části hry byly zpívány. Dnes je většinou recitujeme.

Studium hry musí nutně předcházet historický a literární výklad o lidových hrách vůbec a o této hře zvláště; nutné je také, aby se herci i režisér seznámili s reprodukcemi obrázků Alšových, Ladových, z Plickova Českého roku aj. Najdou v nich inspiraci k jednoduchým kostýmům a rekvizitám. Mladí herci se je vytvoří sami a nezapomenou na jesličky /betlém/.

Gloria in excelsis Deo = Sláva Bohu na výsostech

Laeti Betlehem = Vesele do Betléma

/Z latinských církevních zpěvů/

Spor u jesliček

P r o l o g

Vaše milosti, šlechtné paní,
vinšujuj vám štěstí, zdraví.
Prosím, neračte mít za zlý,
že sme my sem nyní vešli:
chtěli sme něco činiti,
akci kratičkou strojiti.

Anděl : Gloria in excelsis Deo.

Pastýř I.: Sem ! Kde ste, Bárto, Matěji ?
Anděličkové letějí !

Anděl : Buď Bohu v nebi chvála, čest !
Toto vám pravím v té době,
že ste rovní všickni sobě.
Však vám větší věc zvěstuji
a radostnou poznamuji:
že se vám pastýřem dítě
této noci na úsvitě
v Betlemě, v tom malém městě,
narodilo se zajistě,
které bude ovci pásti
a svou duši za ně klásti.

Všichni : Dojděmež až do Bethlema
/tři pastýři/
a vyzme to slovo, které se stalo,
ježto je nám Pán ukázal !

Pastýř II.: Poďmež tehdy - však víš cestu
k tomu přeslavnému městu !

Pastýř I.: Nu, pospěšme tedy hbitě -
hyn, zdá mi s', leží to dítě,
vo kterém nám anděl pravil,
když s námi při stádě mluvil.
Poďmež tehdy a nestůjme
a něco mu obětujeme !

Pastýř I., II., III.: Zdrávo buď, malý děťátko,
přerostomilé robátko !
Tebe nyní pozdravujem,
dary naše obětujem,
přijmi je od nás sprostáků
a tvého dvoru sedláků !
Přijmi je teď vděčně od nás,
abys, až vyrosteš, znal nás !

Pastýř I.: Dám ti některou homolku,
až jen rozvážu tobolku:
ty sou dost pěkně dělány,
křehky, mastny i dost slany.
Má žena, když je dělala,
často ruce oplivala,
aby se jich nechytaly,
než pěkně hladky zůstaly.
Dívej, jak sou hezky čisty -
mohou se bez chleba jísti.

- Pastýř II.: Já ti dám plugar smetany
od naší krávy Mazleny.
Ta kráva sladkou dojívá,
neb ji má žena chválívá.
- Pastýř III.: Já pak dám některý vejce,
které jsem od mého strejce
koupil - však neklekce žádný,
vím, že taky nejsou prázdný.
Dám ti s nima i tobolku.
Můžeš mu nadělat vdolků,
aby je často jídalo,
po nich kalánsky hlídalo.
- Pastýř I.: Pohlídni, jakýsi panstvo
bere se sem a zemanstvo.
Ustupme! Co pak mluvíti
budou aneb co činiti ?
- Tři králové: Laeti Betlehem.
- Kašpar: Zdrávo buď, děťátko malý,
tobě se nyní klaním !
Zdráv buď, ó veliký králi,
tobě poklonu činím !
- Melichar: Vítej, dítě, v lidském těle,
však tě Boha uznávám,
žeš skrytý Báh, věřím cele,
teď se tobě poddávám !
- Baltazar: Tebe nyní pozdravuji,

činím chvěly všeliké,
 tobě mé srdce daruji,
 ó děťátko veliké !
 Zdráv buď i s milou matí !

Pastýř I.: Cha, cha, cha, musím se smátí,
 když slyším řeči takové,
 jaké mluvějí králové:
 by to dítě velké bylo,
 které se teď narodilo !

Pastýř II.: Snad to dítě neuloudí,
 když mu tak pěkně lahodí ?!

Pastýř III.: Snáže vlk beranem bude,
 než to dítě jejich bude !

Všickní spolu: Naše je to děťátko,
 radujme se,
 naše je nemluvnátko,
 veselme se,
 naše je outlíčky
 to dítě maličký;
 raduj - radujme se !
 Neleží v tykýtě,
 radujme se,
 ani v aksamítě,
 veselme se,
 než leží na seně
 to nebeské plémě,
 raduj - radujme se !

Má chudičkou matku,
radujme se,
bez královských statků,
veselme se;
vůl, osel - dvořáci,
my - jeho sedláci,
raduj - radujme se !

Kašpar: Král jest, neb se tak jmenuje;
krásně na seně leží,
však svou mocí vše spravuje;
tak tehdy nám náleží !

Pastýř II.: Kdo tomu jen věřit může,
by měl král slavněný lůže,
jak tohoto vidím mítí ?
Zdá mi se, máte ustoupiti !

Melichar: Anjelské dvorstvo potupil,
chtěl bydlet mezi námi,
nebeský palác opustil,
aby přebýval s námi.

Pastýř III.: Opustil palác královskej
a vybral si ohlívek selskej,
na seně, slámně chtěl ležet,
by náš byl, máte to vědět !

Baltazar: Slunce, pravím, jest to dítě,
jenž všecky osvětluje,
které se dnes na úsvitě
každému ukazuje.

Pastýř I.: Vím o tom, kdy jest to bylo
a slunce ve tmách svítilo,
které jsme nejdřív viděli,
když jsme nad stádem stráž měli.

Pastýř I., II., III.: Anjelové, anjelové jsou zpívali
a pastýřům vzvěstovali,
že se právě, že se právě narodil nám
Bůh pravý a nebeský pán.

Pastýř II.: Ve tmách se jest narodilo,
aby se tím potvrdilo,
by vo něm potentátové
nezvěděli ni králové.
Tak nám, králové rozmilí,
to dítě patří v tu chvíli.

Melichar: Pošlo z rodu královského,
nebo král králův sluje,
a z paláce nebeského -
tak nače vším panuje.

Pastýř I.: Král je ? Je král ? Co spravuje ?
Nad volem, oslem panuje,
pastýřem jej anjel pravil,
když s námi při stádě mluvil.

Pastýř I., II., III.: Vůl a oslíček, hovádko,
jsou jeho dvoru čeládka.
Vyjevilo se spasení
a nám hříšným vykoupení.

Kašpar: Že se na žádném paláci

královským nezrodilo,
divějí se ti sedláci,
božsky se působilo.
Nebo to neuznávají,
že má s sebou své dvorstvo,
když "Sláva v nebi" zpívají
vše anjelské komonstvo.

Baltazar: Nedivte se, že slavného
paláce nechtěl mít
anebo dvoru vzáctného,
jak my můžeme mít:
kterého země a nebe
nemůže pochopit,
jaký palác, prosím tebe,
mohl by mu volný být ?

Melichar: Když se ráčil narodit,
svou hvězdu nám ukázal,
bysme jej mohli najít:
tím, že náš jest, dokázal !

Pastýř II.: Zdaliž ste vy první byli
a děťátko pozdravili ?
My, že sme byli přední,
máme větší právo než vy,
neb my sme tomu děťátku,
přerozmilému robátku,
vo půl noci chválu vzdali,
když ste vy nejlépe spali !

- Pastýř I.: Vím dobře: panský líhání
bejvá pastuší snídání !
Ale my obyčej máme
vstávati, když Vůz vyjde nad stodolu
a obrátí Voje dolů.
- Kašpar: Z nebe poklad jest to dítě,
jenž zde na seně leží.
Pokladové, zdaž nevíte,
že králům přináleží ?
- Pastýř III.: Mohl by se pokladem říci;
však neleží v pokladnici !
Vůl s oslem jej opatruje,
tak, že náš jest, dokazuje.
- Baltazar: Jest mocným a slavným králem,
chudobu též miluje,
nebe, země, pekla pánem,
mocně všudy panuje.
- Pastýř II.: Chudou sobě matku zvolil,
když v ohlévě se jest narodil.
- Anděl: Přestaňte již, pastuškové,
více hádat, i králové !
Pastýřem jest, také králem,
všechněch věcí mocným pánem.
Ráčil se narodit chudý,
aby dokázal, že tudy
chudé chce obohatiti,
pyšné z stolice zsaditi.

Před ním bohatý jak chudý
 a král pastuškoví rovný !
 To zde žádá a mítí chce
 ode všech: čistotné srdce !
 Tak jej s pastýři uzříte
 a s králi věčně uctíte !

Pastýři i králové: Protože my zde na zemi
 se všemi svatými anjely
 chvalmež to drahé dítě,
 ať nám ráčí zde na světě
 mír a pokoj dáti ,
 potom s sebou v nebi přebývati.

D o s l o v

Vás prosíme, páni milí,
 sedněte nás v tuto chvíli
 na korbel piva starého,
 neboť se nám zachtělo ho !
 Na tento dřevěný talíř,
 který nám znaloval malíř,
 vylože se s krošem českým
 anebo s krejcarem polským !
 Z prokázání dobrodiní
 děkujem vám, páni milí !
 Vděčně od vás přijímáme,
 šenkýřkám to skovat dáme !
 Víc darmo mluvití mnoho;
 kdo nám co dal, buď bez toho !

F i n i s

